

הכנסת התורה - BEFORE OR AFTER תקיעת שופר

It is the custom in *מנהג תימן* to return the *ספר תורה* to the *ארון קודש* before sounding the *תפלת מוסף*, the *תקיעות* that are issued before *תקיעות דמיושב*. This is a custom not currently followed in any other rite. Professor Moshe Gavra in volume 4 of his seminal work: *מחקרים בסדורי תימן*, page 139, reports the following concerning this practice:

מהרי"ץ¹ לשיטתו, לשמר עד כמה שניתן את מסורת תימן העתיקה תוך כדי קליטה מבוקרת של מנהגים חדשים, כתב לומר את התוספות שבכל שבת וחג לפני התקיעות והחזרת הספר לארון, ורק לאחר מכן לומר את הפיוטים של השופר שהן התוספות המיוחדות לראש השנה, הברכות והתקיעות, ולהצמיד את תהלה לדוד לעמידה של המוסף. כך מקבלים מנהגים אשר פשטו בצבור, ומצד שני שומרים על המסורת הקדומה בהתאם לרמב"ם.

Translation: The Maharitz, as part of his efforts to maintain many of the ancient Yemenite traditions despite the influx of new practices, wrote: the congregation should recite the additional prayers of Shabbos and the holidays before sounding the Shofar and should then return the Sefer Torah to its place. Only after those have been completed, the liturgical poems that introduce Tekiyas Shofar should be recited which are additions particular to Rosh Hashbonah and the Brachos and then the Shofar should be sounded.

Thereafter it is necessary to link the recital of Ashrei to the recital of Mussaf Shemona Esrei of Rosh Hashbonah. By following those steps, we perform both the new practices that had been accepted by the community while remaining loyal to the ancient Yemenite traditions that can be traced to the practices of the Rambam.

מהרי"ץ בפירושו לסידור כתב:

ומחזיר ספר תורה להיכל. כך מנהג פשוט להחזיר ספר תורה קודם התקיעות וכך כתב הרמב"ם הלכות ראש השנה פרק ג' וזה לשונו המנהג הפשוט בסדר התקיעה של ראש השנה בצבור כך הוא אחר שקורין בתורה מחזירין הספר למקומו ויושבין כל הקהל ואחד עומד ומברך וכו'. וכתב על זה הרב מעשה רוקח וזה לשונו ומחזיר ספר תורה למקומו ובספר כתב יד קדמון מצאתי להר"א הנגיד בנו של רבינו וזה לשונו ואבא מארי ז"ל ומי שקדמו לו מחכמי המערב ז"ל מנהגם להחזיר ספר תורה למקומו קודם התקיעה כדי שלא תהא הפסקה בין תקיעה דמיושב לתקיעה דמעומד ואפילו במזמור וכיוצא בו ממה שנהגו לאומרו בעת חזרת ספר תורה ויעברו על ראוי לסמוך, וכבר כתב הוא ז"ל המנהג בספר זמנים מן החיבור דמי שסומך על זולת זה ויקדים תקיעות שמיושב לחזרת ספר תורה למקומו הוא נוהג בזה מנהג בלתי נכון עכ"ל.

Translation: The Maharitz in his commentary to the Siddur wrote: The Sefer Torah should be returned to its place in the ark. It is our basic practice to return the Torah to its place before sounding the Shofar. So the Rambam wrote the following in his Hilchos Rosh Hashbonah Third Chapter: the order by which to

1. Rabbi Yihye Salah-Maharitz (18th century). His approach was to preserve ancient Yemenite tradition while selectively adopting customs and practices that harmonized with this tradition. Mostly he followed Maimonides in his halachic rulings, and edited a prayer book, *Etz Hayyim*. (Professor Moshe Gavra).

proceed on Rosh Hashbonah in a communal setting as relates to the sounding the Shofar is as follows: after reading from the Torah, the Torah is returned to its place. The congregation sits. One person stands and recites the Bracha for the sounding of the Shofar. The Rabbi known as: Ma'Aseh Rokeach wrote about this practice and this is what he wrote: and he returns the Sefer Torah to its place. In an early handwritten manuscript I found that Rabbi Avrohom Ha'Nagid, son of the Rambam, wrote: My father, my teacher, of blessed memory and those who preceded him as Rabbis within the Eretz Yisroel community followed the practice to return the Sefer Torah to its place before sounding the Shofar so that there be no pause between the sounding of the Shofar in a seated position and the sounding of the Shofar in a standing position. Even to recite a chapter of Tehillim as is customary when returning the Torah to its place would be inappropriate. The Rambam himself wrote in his Sefer Zemanim that to sound the Shofar for those in a seated position before returning the Sefer Torah to its place is not a correct practice.

The custom developed to first return the ספר תורה to its place before performing תקיעת שופר out of concern that the amount of time that transpires from the time the first sound from the שופר is issued until the last be kept to a minimum. Those who followed the custom recognized that to ask those congregated to remain silent for a significant amount of time is a burdensome demand. It is clear that over the generations, the amount of time the congregation was expected to remain silent grew substantially. Initially, after issuing the תקיעות דמיושב, those congregated proceeded to either listen to the שליח ציבור recite aloud the מוסף שמונה עשרה during which he would issue ten sounds from the שופר after each of the middle ברכות of עשרה or the congregation would recite the silent מוסף שמונה עשרה during which those present stopped after reciting each of the middle ברכות of עשרה and would wait for the שליח ציבור to issue ten sounds from the שופר. In both those practices, the amount of time during which the congregation needed to remain silent was kept to a minimum. Today, as part of נוסח אשכנז, not only is the congregation expected to remain silent until all one hundred sounds have been issued from the שופר, they are also expected to remain silent during the recitation of many פיוטים. Perhaps one reason why Sephardic congregations do not recite פיוטים during חזרת הש"ץ is to minimize the amount of time during which the congregation must remain silent while waiting to hear the one hundred sounds being issued from the שופר on ראש השנה.

נוסח תימן follows the practice of returning the ספר תורה to its place prior to issuing the תקיעות דמיושב for a second reason. It is the practice in מנהג תימן that whenever a הפטרה is recited, the ספר תורה is returned to its place before reciting the הפטרה. Professor Moshe Gavra in volume 2 of his work, page 188, explains the practice:

כבר צטטנו לעיל, בנושא הוצאת ספר תורה, צטוטים רבים מכתבי היד הקודמים, ואף המאוחרים יותר שלאחר הגעת ספרי הדפוס, בהם כתוב במפורש להחזיר את הספר תורה לארון מיד לאחר הקריאה בתורה, קודם לקראת ההפטרה. רק לאחר החזרת ספר תורה

להבין את התפלה

לארון יש לקרוא את ההפטרה. מסורת תימן זו מבוססת על דברי התלמוד הירושלמי, כי מפני כבודו של הספר אין להוציא שני ספרי תורה במקביל כמנהג שאר העדות היום, ואין להניחו החוץ ללא כל שימוש, אלא מוציאים ספר אחד ולאחר שמסיימים לקרוא ומחזירים אותו לארון מוציאים ספר שני. ראה באריכות לעיל בנושא הוצאת שני ספרי תורה. בהתאם לכך, יש להחזיר את הספר תורה מיד לאחר הקריאה בתורה, משום כבודו, ובתפילת שחרית לחול ראינו כי מהרי"ץ כותב טעם נוסף, כדי שלא ידברו בזמן שהספר מונח בחוץ ויהיה בזה ביזוי לספר.

Translation: We earlier provided in our discussion of the topic: removing the Sefer Torah from the ark, many citations from early handwritten manuscripts and even from later ones that were written after the invention of the printing press, which clearly state that it is necessary to return the Sefer Torah to the ark immediately upon completing Kriyas Ha'torah, before reciting the Haftorah. Only after returning the Sefer Torah to the ark should the Haftorah be recited. This Yemenite tradition is based on the words of the Jerusalem Talmud which expressed a concern for the honor of the Sifrei Torah. In other words, two Sefer Torahs should not be taken out at once, a practice followed by other rites. A Sefer Torah should not be left outside of the ark if those present are not planning to read from it immediately. Instead, one Sefer Torah is taken out and after completing the reading from that Sefer Torah, it is returned to its place and the second Sefer Torah is removed. See at greater length our discussion of the topic: removing two Sifrei Torah. In accordance with that rule, it is necessary to return the Sefer Torah immediately after the reading from it has concluded, as a sign of respect for the Sefer Torah. In our discussion concerning the weekday Tefilas Shacharis we noted that the Maharitz adds one more reason; that those congregated might indulge in idle chatter while the Sefer Torah remains outside of the ark. That kind of behavior constitutes a show of dishonor for the Sefer Torah.

Professor Gavra cites a sample of the instructions provided in one Yemenite ²תכלאל; the *תכלאל משתא שבזי* published in 1642:

וכשמשלימין גוללין ספר תורה ואומרים ברוך ה' אשר נתן מנוחה . . . ימלוך . . . מזמור לדוד
הבו . . . שאו שערים . . . וידעת . . . ומחזירין ספר תורה למקומו ואומרים יהללו . . . שובה . . .
ובנוחה . . . חדש ימינו כקדם. ואומרים קדיש עד לעילא, ויושבין הקהל ועומד המפטיר
בנביא, וקודם שיקרא ההפטרה יברך . . .

Translation: When the Torah reading is completed, the Sefer Torah is rolled and the congregation recites the words: Baruch Hashem Asher Nasan Menucha . . . Yimloch . . . Mizmor L'Dovid Havu . . . Si'Oo Sh'Arim . . . V'Yadata . . . and they return the Sefer to its place and say: Yihalilu . . . Shuva . . . Oo'Vinuchu . . . Chadesh Yameinu K'Kedem. Then the prayer leader says half Kaddish. The congregation sits and the one designated to read the Haftorah stands and before reading the Haftorah he recites a Bracha . . .

The rule cited by Professor Gavra appears in two sources:

מסכתות קטנות מסכת סופרים פרק יא'–ר' יוסי הוה מפקד לרב עולא, חזנא דכנישתא
דבבלאי, כד היא חדא אורייתא, תהא גיילא אחורי פרוכתא, וכד אינון תרתי, תהא מוביל

2. The Yemenite Jews call their סידור by the word: תכלאל.

חדא ומייתי חדא.

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת יומא פרק ז'—ר' יוסה מפקד לבר עולא חזנא דכנישתא דבבלאי כד דהיא חדא אוריא תהא גייל לה להדי פרוכתא כד אינון תרתי תי מייל חדא ומייתא חדא:

Translation: Rabbi Yose asked Rabbi Ula, who was the Chazzan of the Babylonian synagogue: when the congregation has only one Sefer Torah but needs to read from two places within the Sefer Torah, how should they conduct themselves? They should roll the Sefer Torah from behind the Paroches. It is not necessary to return it to the ark and to remove it a second time. However, when a synagogue has two Sifrei Torah and needs to read from both, only one should be taken out initially and the reading from that Sefer Torah should be performed. When the reading is completed, then the second Sefer Torah may be brought out.

In volume 2, page 175 of his book, Professor Gavra relates that at one time, a similar practice was followed by יהודי ארם צובא and רומא, the Jews of Syria and the Jews of Rome:

כך הוא המנהג התימנים היום וכפי מנהג יהודי ארם צובא ורומא בעבר. עדיף שישאר ספר התורה בארון, ולא יהיה בחוץ ויחזיקו אותו בידיים, והכל משום כבוד ספר תורה העומד בלי שימוש. ויש הבדל קטן בין מנהג תימן למנהג ארם צובא, שבמנהג ארם צובא, אחר גמר הקריאה בספר תורה הראשון מחזירים אותו לארון, ורק אז מוציאים את הספר תורה השני, כפי שנראה מפשט התלמוד הירושלמי, ואילו במנהג תימן, אחר גמר הקריאה בספר תורה הראשון, גוללים און, מוציאים ספר שני, וכאשר הספר השני מונח על התיבה מחזירים את הספר תורה הראשון לארון. ונראה לתת טעם למנהג תימן, כדי שלא יראה כאילו אנו שמחים להתפטר מספר התורה, אלא שמחים בהבאת הספר השני ורק אז מחזירים, בדומה לטעם בשמחת תורה, שלאחר סיום הקריאה בחומש דברים, מתחילים מיד לקרוא בחומש בראשית, וראה עוד שם.

Translation: This is the custom among Yemenite Jews today and was the custom among Jews from Syria and Rome in the past. Better that the Sefer Torah remain in the ark than it be outside the ark being held by someone. All these practices emanate from the concept that the Sefer Torah should not be out of the ark and not be used. A minor difference in practice existed between the customs of the Yemenite Jews and the Syrian Jews. As part of the custom of the Syrian Jews, after the Torah reading was completed, the first Sefer Torah was returned to the ark and only then did they remove the second Sefer Torah. That practice is in line with the simple meaning of the words found in the above excerpt from the Talmud Yerushalmi. The Yemenite Jews followed a different practice. After the Torah reading from the first Sefer Torah was completed, the Sefer Torah was rolled and closed. Then the second Sefer Torah was removed from the ark and brought to the reading table. Only then was the first Sefer Torah returned to the ark. We can provide the following explanation for the Yemenite practice: they did not want to appear as if they were happy that no Sefer Torah remained outside the ark. Instead they wanted to demonstrate that they were happy that the second Sefer Torah had been removed and only then did they return the first Sefer Torah to its place. That is in line with the practice on Simchas Torah that after reading five Aliyos from the end of Sefer Devarim, we immediately begin to read from the first Parsha in Sefer Bereishis. See more there.

להבין את התפלה

הלכה זו אינה מוזכרת בתלמוד הבבלי, ונראה, כי יהודי תימן וארם צובא משמרים כאן מסורת ארצי ישראלית עתיקת יומין. לדעת טבלי, יתכן כי מנהג זה קשור להליכותיהם של בני ארץ ישראל אשר היו מקפידים יותר מבני בבל בנושא כבוד ספר תורה, כפי שניתן לראות מספר החילוקים שבין אנשי המזרח לאנשי ארץ ישראל: אנשי המזרח מכבדין את התורה בכניסה, ובני ארץ ישראל בכניסה ויציאה כתורה וכהלכה, שנאמר: וכפתחו עמדו כל העם (נחמיה ה', ה') (ספר החילוקים ע' 173 סימן מ"ט).

Translation: This rule is not found in the Babylonian Talmud. It would appear that in following their practice, the Yemenite Jews and the Jews of Syria were attempting to continue an ancient tradition that originated in Eretz Yisroel. In the opinion of Tabli³ that practice was linked to the belief among the Jews of Eretz Yisroel that it was necessary to show respect for the sanctity of the Sefer Torah. That concern found expression in the following difference in practice cited in the Sefer Ha'Chilukim (Differences) Between The Jews Of Eretz Yisroel And Babylonia: the Jews of Babylonia honor the Sefer Torah when it is returned to the ark while the Jews of Eretz Yisroel honor the Sefer Torah both when it is removed from the ark and when it is returned to the ark, in accordance with the Torah and Halacha, as it is written: and when it was opened, the People stood (Nehemia 5,5) (Sefer Ha'Chilukim page 173 Siman 49).

בבבל לא עמדו כאשר הוציאו את הספר תורה מהארון אלא רק כאשר החזירוהו, ואילו אנשי המזרח עמדו לכבוד הספר תורה גם בזמן שהוציאו וגם בזמן שהחזירו. מקור מנהג בבל, כנראה, בדברי רבא בתלמוד הבבלי (סוטה לט, ב), שם פירש רבא את הפסוק לענין שתיקה ולא עמידה ממש.

Translation: It was the practice in Babylonia not to stand when the Torah was removed from the ark and was carried to the reading table. They stood only when the Sefer Torah was being returned to the ark. However, the Jews of Eretz Yisroel stood in honor of the Torah both when the Torah was removed and when it was returned to the ark. The source for the practice of the people of Babylonia appears to have been the words of Rava in the Babylonian Talmud (Sotah 39b) where Rava explains the word "stood" in the above verse from Sefer Nehemia not to mean "stand" but to mean "to be quiet."

מכל מקום, לדברי טלבי גם במנהג ארם צובא וגם במנהג רומא, כפי שניתן לראות ממחזור מנטובה (שי"ט, חלק שני ע' ת"ה, ת"ט, ועוד) נהגו כמו התלמוד הירושלמי ומסכת סופרים (מהדורת היגער, ניו יורק תרצ"ז, יא, ג), להוציא ספר תורה אחד אחר השני, ולא להוציא שני ספרי תורה במקביל, והסיבה היא משום כבודו של הספר תורה, שלא יעמד ללא שימוש בזמן הקריאה בספר התורה האחד.

Translation: In any event, it is the opinion of Talbi that the Jews of Syria and Rome followed the same practice as we see from a Machzor published in Mantoba in 5019) which included the instructions of the Jerusalem Talmud and Maseches Sofrim (Heidegger edition, New York 5697, 11,3) to remove the Sifrei Torah one after the other and to not take out two Sifrei Torah at once. The reason behind the practice was to show respect for the honor of the Sefer Torah; that the Sefer Torah not be out of ark and not be used while the first Sefer Torah is being read.

3. שימור ושינוי במנהגי קריאת: Professor Gavra had earlier referred to an article written by Dr. Chaim Talbi entitled: אביב תשנ"ז, 67, pages 111-119. in the journal של יהודי ארם צובא